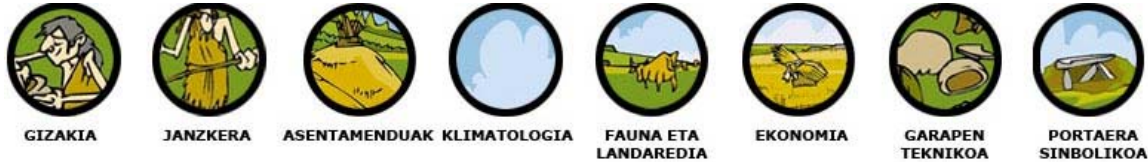

Neolitoa

KRONOLOGIA: 6.000/4.500 B.P.

GIZAKIA: Gure modukoa, Homo sapiens sapiens edo Cro-Magnon gizakia.

JANZKERA: Denetariko landare-zuntzak (belarrak, lastoak, azala, hostoak), eta tartean lehenengo ehunak (lihozkoak). Larruak lehenetsua galdu zuen, baina oraindik ez zen artilea erabiltzen. Josita eta botoiekin izaten ziren. Oinetako gisa, landare zuntzez eginiko abarketen itxurako zerbait erabiltzen zuten (Kordoban eta Malagan aurkitu dira).

ASENTAMENDUAK: Garai honetatik aurrera, gero eta gutxiagotan aukeratu izan zen kobazuloa bizi izateko. Harpeak, eta batez ere, atari zabaleko kanpamenduak nagusitu ziren. Oraindik, kanpamendu horiek sasibiltariak ziren, nahiz eta eraikuntzak egiteko lehengaietan beste ohitura batzuk hartu (buztina eta pezoa erabiltzen hasi ziren). Lehendabiziko aldiz, etxola hitzak zentzua dauka giza taldeetan egun ulertzen dugun modura. Euskal Herrian zeharreko banaketan, aztarnategi gehienak hegoaldeko lurraldeetan agertzen dira.

KLIMATOLOGIA: Egungoaren parekoa, agian hezeagoa *Optimum Climatico* aldiaren zehar. Hau bukatzerakoan, egungo egoerara hurbiltzen hasi zen klima.

FAUNA ETA LANDAREDIA: Basoaren hedapenak aurrera jarraitu zuen, bereziki harizti mistoaren ereduarekin. Horretaz gain, paisaia egungoaren parekoa zen, gure artean ohikoak diren animalia eta landare-espeziekin. Ekialde Hurbiletik landare eta animalia espezie etxekotuak sartu ziren (laboreak edo zituak landareen artean, eta ahuntz, ardi, behi eta txerriak abereetan). Txakurra, aurreko garaietatik dator (Euskal Herriari dagokionean, eta Erralla-n ikusten dugun bezala, Erdi Madeleine alditik gutxienez).

EKONOMIA: Ekoizpen-ekonomia sartu zen bete-betean, horrek dituen ondorio guztiekin. Dena den, ekonomia harraparia ez zegoen oraindik erabat baztertuta (aurrera egin zuen portzentaje txikian bada ere), baina elikagaien hornikuntzan erdia baino gutxiago zeterren iturri horretatik. Inguruaren antropizazioa, edo gizakiak eragindako eraldaketa ekologikoa nabarmena da hasiera-hasieratik, baina batez ere Kalkolitotik aurrera.

GARAPEN TEKNIKO: Zeramika garatzen da teknologia berri bezala. Harria leundu ere egiten zen, batez ere aizkorak egiteko. Harrizko eta hezurrezko

(gutxiago) tresneria erabiltzen zen oraindik. Garapen handia gertatu zen soini-apainduran, eta batzuetan oso urrutitik ekartzen ziren lehengaiak (Mediterraneo itsasoko maskorrak, lignittoa, harri bitxiak, etab.). Erabilitako lehen metala urrea izan zen, baina ezin daiteke esan benetako metalgintzarik egiten zutenik, ez baitzen metala urtzen, eta urrea mailukatuta soilik lantzen baitzen.

PORTAERA SINBOLIKOAK: Aurreko horrez gain, beste bi alderdi ere nabarmendu behar dira: megalitoen eraikuntza batetik, trikuharriak adibidez, hileta-monumentu gisa eta antolakuntza kolektiboaren zeinu gisa; eta bestetik, talde-ehorzketak eta horiei loturiko erritu berriak.

AZTARNATEGI GARRANTZITSUENAK:

Herriko Barra (Zarautz, Gipuzkoa): 1989an, J. Mujikaren zuzendaritzapean, premiazko indusketa bat egin zen Neolito garaian hondartza izan zen tokitik gertuan. Herriko Barran aurkitu zen egun daukagun Euskal Herriko nekazaritzaren aztarnarik zaharrena (duela 6000 urtekoa); dena den, ehizara joateko kanpamendu nagusia ere bazen.

Kobaederra (Kortezubi, Bizkaia): Bizkaiko Neolitoaren azterketan azken urteotan egin den aurkikuntza berri garrantzitsua. Nekazaritzako eta abelazkuntzako jardueren aztarnak topatu dira koba honetan. J.E. Gonzalez, J.J. Ibañez eta L. Zapataren zuzendaritzapean indusi zen.

Peña Larga (Kripan, Araba): 1985 eta 1989 bitartean J. Fernandez Erasok indusitako harpe hau beste leku klasiko batetik, Los Husos delakotik, hurbil dago. Bertako maila interesgarriena Lehen Neolitoarena da, etxe-abereak eta era kardialean apaindutako zeramikak dituen.

Los Cascajos (Urantzia, Nafarroa): Azken urte hauetako aurkikuntza dugu hau, J. Sesmak eta J. Garciak topatutakoa. Neolito beteko bizilagunak ditugu Los Cascajoseko herrixkan, ekoizpen-ekonomiaren jardueretan zeharo sartuta.